
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN - POLONIA

VOL.LX, SUPPL. XVI, 439

SECTIO D

2005

Klinika Otolaryngologii, Wojskowy Instytut Medyczny w Warszawie¹
Department of Otolaryngology, Military Institute of Medicine, Warsaw
Przychodnia Alergologiczna Euromedica, Grudziądz¹
Allergy Outpatient Clinic Euromedica, Grudziądz
Zakład Profilaktyki Zagrożeń Środowiskowych, Akademia Medyczna w Warszawie³
Department of Prevention of Environmental Hazards, Medical University, Warsaw
Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii w Warszawie⁴
Military Institute of Hygiene and Epidemiology in Warsaw

PIOTR RAPIEJKO¹, KAROLINA DŻAMAN¹,
MAREK MODRZYŃSKI², AGNIESZKA LIPIEC³, URSZULA ZARĘBA¹,
WANDA STANKIEWICZ⁴, ANDRZEJ WOJDAS¹, JAN RATAJCZAK¹,
MARCIN JACZAK¹, DARIUSZ JURKIEWICZ¹

Quality of life examination in patients with allergic rhinitis

Badanie jakości życia pacjentów z alergicznym nieżytem nosa

Alergiczny nieżyt nosa jest to zespół objawów klinicznych wywołanych przez IgE zależną reakcję zapalną błony śluzowej nosa na alergen. Typowymi objawami nieżyty nosa jest: wyciek wodnistej wydzieliny z nosa, uczucie zatkania nosa, świąd oraz kichanie, ustępujące samoistnie lub pod wpływem leczenia. Choroba może mieć postać okresową – okresowy alergiczny nieżyt nosa i spojówek (OANNiS) lub przewlekłą – przewlekły alergiczny nieżyt nosa i spojówek (PANNiS). Na początku XX wieku jedynie około 1% populacji cierpiało na alergiczny nieżyt nosa. W drugiej połowie XX wieku nastąpił gwałtowny wzrost zachorowań. Dziś choroba występuje powszechnie i dotyczy 10-25% populacji. Alergiczny nieżyt nosa jest jedną z 10 chorób będących najczęstszą przyczyną wizyt lekarskich. Pomimo, że alergiczny nieżyt nosa nie jest chorobą śmiertelną, ani nie ma zwykle ciężkiego przebiegu to jednak w znacznym stopniu wpływa na społeczne życie chorych, na wydajność pracy i nauki. Alergiczny nieżyt nosa znacząco wpływa też na obciążenie ekonomiczne. Analizując społeczne i ekonomiczne koszty alergicznego nieżyty nosa należy brać też pod uwagę koszty leczenia schorzeń będących częstym powikłaniem lub współistniejące z alergicznym nieżytem nosa – takie jak: astma oskrzelowa, zapalenie zatok, zapalenie uszu, zakażenia dolnych dróg oddechowych (2,5,7).

Celem pracy była ocena jakości życia chorych z okresowym i przewlekłym alergicznym nieżytem nosa.

MATERIAŁ I METODA

Badaniem objęto 441 chorych alergicznym nieżytem nosa w tym 310 z okresowym, alergicznym nieżytem nosa i 132 chorych z przewlekłym, alergicznym nieżytem nosa. Badania przeprowadzono w okresie od stycznia 2004 roku do lutego 2005 roku w trakcie zaostrzenia objawów w czasie wzmożonej ekspozycji na uczulające poszczególne chorych alergeny. W grupie chorych z okresowym nieżytem nosa i spojówek (OANNiS) dominowały osoby uczulone na alergeny pyłku brzozy, traw i bylicy, a w grupie chorych z przewlekłym nieżytem nosa i spojówek (PANNiS) dominowały osoby uczulone na alergeny roztoczy kurzu domowego i alergeny zwierząt domowych. W badaniu wykorzystano polskie tłumaczenie ankiety RQLQ (Rhinoconjunctivitis Quality of Life Questionnaire) autorstwa prof. Elizabeth Juniper. Autorzy uzyskali zgodę Prof. Juniper na wykorzystanie formularza.

Kwestionariusz ma formę syntetycznej ankiety i został stworzony specjalnie dla analizy objawów jakości życia chorych z alergicznym nieżytem nosa i spojówek. Kwestionariusz składa się z 2 części (wersja dla pacjenta i lekarza) zawierających 28 pytań dotyczących czynności utrudnionych z powodu dolegliwości ze strony nosa i/lub oczu, problemów związanych ze snem, emocjonalnych problemów pacjenta i jego wydolności fizyczne (1,2,3,4). Spośród 30 czynności, których wykonywanie jest zwykle ograniczone u osób z objawami ze strony nosa i oczu chory miał za zadanie określić 3 najważniejsze, których wykonywanie było ograniczone z powodu objawów ze strony nosa i oczu w okresie ostatniego tygodnia. Wybór odpowiedniej czynności mógł być spowodowany tym, że chory wykonywał daną czynność rzadziej lub nie tak sprawnie jak w stanie pełnego zdrowia (w okresie bez objawów), lub dlatego, że czynności te sprawiały choremu w okresie nasilenia objawów mniej przyjemności. Chory był poproszony aby wybrał te czynności, które wykonuje regularnie i które są ważne w jego życiu codziennym. Każdy objaw i czynność chory opisywał w zależności od stopnia, w jakim sprawia mu on kłopot i ogranicza jego funkcjonowanie, jako: niekłopotliwe, nieznacznie kłopotliwe, trochę kłopotliwe, średnio kłopotliwe, dość kłopotliwe, bardzo lub niezmiernie kłopotliwe lub zaznaczał opcję, że czynność nie była wykonywana (1,2,3,4). Wypełnienie kwestionariusza zajmowało średnio od 15 do 20 minut. W celu zapewnienia właściwego zrozumienia kwestionariusza i obiektywizacji wyników, ankietę w każdym z ośrodków przeprowadzał jeden lekarz. Badania prowadzono równoległe w Klinice Otolaryngologii WIM w Warszawie, w Zakładzie Alergologii CSK AM w Warszawie i w Przychodni Alergologicznej Euromedica w Grudziądzu.

WYNIKI I OMÓWIENIE WYNIKÓW

W tabeli 1 przedstawione zostały czynności, spośród których pacjenci wybierali 3, których wykonywanie podczas ostatniego tygodnia było ograniczone w największym stopniu, z powodu objawów alergicznego nieżytu nosa i spojówek z podziałem na chorych cierpiących z powodu okresowego alergicznego nieżytu nosa i spojówek (OANNiS) oraz chorych z przewlekłym alergicznym nieżytem nosa i spojówek (PANNiS).

Tabela nr 1

Rodzaj czynności	Liczba osób wskazujących czynność			
	Okresowy ANNiS		Przewlekły ANNiS	
	N	%	N	%
Uprawianie sportu	112	36,12	10	7,57
Rozmawianie	2	0,64	2	1,51
Wykonywanie obowiązków w pracy	96	30,96	29	21,96
Jedzenie	5	1,61	3	2,27
Jazda na rowerze	45	14,51	2	1,51
Czytanie	11	3,54	22	16,66
Prowadzenie samochodu	67	21,61	21	15,9
Korzystanie z komputera	32	10,32	28	21,21
Prace na zewnątrz	85	27,41	2	1,51
Prace ogrodowe	48	15,48	5	3,78
Obowiązki domowe (np. gotowanie)	16	5,16	45	34,09
Czynności poza domem	87	28,06	5	3,78
Wychodzenie na spacer	73	23,54	2	1,51
Gra w piłkę	17	5,48	2	1,51
Śpiewanie	5	1,61	4	3,03
Odwiedzanie przyjaciół i krewnych	4	1,29	3	2,27
Odkurzanie	2	0,64	87	65,9
Robienie zakupów	11	3,54	2	1,51
Prace domowe (np. malowanie)	2	0,64	5	3,78
Działalność społeczna	12	3,87	1	0,75
Gra w tenisa	19	6,12	2	1,51
Koszenie trawy	28	9,03	1	0,75
Oglądanie telewizji	2	0,64	25	18,93
Zabawa ze zwierzętami	1	0,32	21	15,9
Kontakty seksualne	34	10,96	17	12,87

Rodzaj czynności	Liczba osób wskazujących czynność			
	Okresowy ANNiS		Przewlekły ANNiS	
	N	%	N	%
Siedzenie na dworze	11	3,54	0	0
Robienie makijażu	7	2,25	7	5,3
Wyprowadzanie psa	14	4,51	11	8,33
Zabawa z dziećmi	39	12,58	27	20,45
Zabieranie dzieci do parku	28	9,03	2	1,51
Inne czynności	15	4,83	3	2,27

Zaobserwowano znaczący wpływ objawów alergicznego nieżytu nosa i spojówek na jakość życia chorych. Ograniczenia dotyczyły zarówno uprawiania sportu, jak i czynności życia codziennego. Podobnie jak w cytowanych w literaturze badaniach jakości życia wśród objawów uznanych przez chorych za najbardziej kłopotliwe znalazły się: zablokowany nos, potrzeba ciągłego wycierania nosa, problemy ze snem i uczucie zmęczenia (3,5,6,7,8,9,10). Badania wykazały, że chorzy mogą cierpieć także z powodu zaburzeń snu, problemów emocjonalnych oraz ograniczenia codziennych czynności i aktywności społecznej. Chorzy na nieżyt nosa mają upośledzoną sprawność fizyczną i umysłową, również w kategoriach bardziej ogólnych, włączając w to vitalność i poczucie zdrowia włączając w to tak intymne sfery życia jak kontakty seksualne.

Zaobserwowano znaczne różnice w wynikach uzyskanych u chorych z okresowym i przewlekłym alergicznym nieżytem nosa. U chorych z objawami okresowego (dawna nazwa sezonowy) alergicznego nieżytu nosa i spojówek za najbardziej dokuczliwe uznawane były ograniczenia związane z koniecznością rezygnacji lub znacznym ograniczeniem czynności wykonywanych na wolnym powietrzu, uprawiania sportów (36,1% chorych z OANNiS), wyjazdów, spacerów a nawet prowadzenia samochodu (ponad 21% chorych z okresowym ANNiS)

W grupie chorych z przewlekłym (dawna nazwa całoroczny) alergicznym nieżytem nosa dominujące były ograniczenia związane z codziennymi czynnościami domowymi związane z kontaktem z alergenami wewnątrzdomowymi. Ponad 65,9% chorych z PAANiS rezygnowało z odkurzania, a ponad 34% miało znaczące ograniczenia w innych czynnościach domowych.

Nieżyt nosa jest chorobą, która bywa przyczyną nieobecności w pracy oraz zmniejsza jej wydajność. Ponadto stosowanie leków przeciwhistaminowych dodatkowo upośledza sprawność i produktywność. Chorym dokucza przede wszystkim zmęczenie, obniżenie wydolności i zdolności koncentracji w pracy i szkole, ból głowy oraz ogólne osłabienie. Oprócz choroby, także przyjmowane leki mogą wpływać na wydajność pracy. Nie stwierdzono co prawda wpływu alergicznego nieżytu nosa na karierę zawodową chorych, ale można przypuszczać w ocenie wieloletniej ten element winien być rozważany. Utrudnienie w wykonywaniu obowiązków w pracy podało – 30,96% chorych z OANNiS oraz 21,96% chorych z PAANiS.

Zaobserwowano znaczące różnice zarówno w grupach wiekowych jak i w zależności od miejsca zamieszkania i zawodu chorego.

Interesujące jest porównanie jakości życia chorych cierpiących na astmę oskrzelową z jakością życia chorych na alergiczny nieżyt nosa. Jakość życia chorych na alergiczny nieżyt nosa jest bardziej ograniczona niż chorych cierpiących na astmę oskrzelową. Jest to szczególnie wyraźne w grupie chorych z OANNiS uczulonych na alergeny pyłku traw które to schorzenie objawia się występowaniem silnych objawów w okresie od końca maja do połowy lipca. W kolejności najbardziej dokuczliwe objawy związane były z uczuleniem na alergeny pyłku brzozy, następnie bylicy, olszy i zarodników *Alternaria*. Najmniejsze nasilone ograniczenie jakości życia obserwowano u chorych z uczuleniem na pyłek leszczyny, szczawiu, komosy, babki i pokrzywy. Przy czym w tej grupie chorych obserwowano również najmniej nasilone objawy kliniczne w karcie samoobserwacji score.

W pracy zdecydowano się wykorzystać kwestionariusz swoisty dla alergicznego nieżytu nosa. Kwestionariusze swoiste opracowane są bowiem na podstawie zadawanych pacjentom pytań o rodzaj powodowanych przez chorobę problemów. Pytania zawarte w kwestionariuszach odzwierciedlają zarówno ich częstość, jak i znaczenie. Zaletą tego rodzaju kwestionariuszy jest możliwość dokładniejszej oceny objawów choroby. Wydaje się, że lepiej odzwierciedla zmiany jakości życia niż kwestionariusze ogólne (1,3,9). Jakość życia chorych na nieżyt nosa w umiarkowanym stopniu koreluje z bardziej klasycznymi metodami oceny stosowanymi w badaniach klinicznych, takimi jak skala punktowa oceniająca objawy występujące w ciągu dnia i nadreaktywność błony śluzowej nosa. U chorych na

nieżyt nosa często współwystępuje zapalenie zatok przynosowych, wykazano, że zabieg chirurgiczny w obrębie zatok może poprawić jakość życia u tych chorych.

Badanie jakości życia może być przydatne w ocenie różnic w skuteczności leczenia odczuwane przez chorych, które nie są wychwytywane klasycznymi metodami oceny objawów. Pacjenci z chorobą przewlekłą mogą się do niej przyzwyczaić. Ponieważ odczucia chorego są bardzo istotne w leczeniu oraz przestrzeganiu zaleceń lekarza, ocena poprzez kwestionariusze oceny jakości życia może być bardzo użyteczna w badaniach klinicznych. Sądzymy, że w przyszłości kwestionariusze jakości życia staną się jedną z najważniejszych metod oceny stosowanych w badaniach klinicznych. Przyszłe badania powinny skupić się na wybraniu i sprecyzowaniu ograniczonej liczby łatwych do wypełniania kwestionariuszy, w celu zapewnienia trafnej interpretacji wyników badań klinicznych i lepszego zrozumienia problemów chorych na nieżyt nosa.

WNIOSKI

1. Alergiczny nieżyt nosa upośledza codzienne funkcjonowanie chorego w życiu w domowym, zawodowym i szkolnym.
2. Badania jakości życia wykazały, że chorzy z alergicznym nieżytem nosa mogą cierpieć także z powodu zaburzeń snu, problemów emocjonalnych oraz ograniczenia codziennych czynności i aktywności społecznej.
3. Chorzy na nieżyt nosa mają okresowo upośledzoną sprawność fizyczną i umysłową.
4. Obniżenie jakości życia u chorych na całoroczny nieżyt nosa jest porównywalne z obserwowanym u chorych na umiarkowaną i ciężką astmę i może wpływać na sen, pracę, naukę i życie społeczne.
5. Ocenę jakości życia należy brać pod uwagę w badaniach klinicznych i podczas leczenia chorych.
6. Na ocenę jakości życia chorych z ANNiS mają wpływ objawy schorzeń będących powikłaniami ANN takich jak: zapalenie zatok, zapalenie ucha.

PIŚMIENNICTWO

1. Juniper E.F.: Interpretation of rhinoconjunctivitis quality of life questionnaire data. *J. Allergy Clin Immunol.* 1996, 98, 844-845.
2. Juniper E.F.: Measuring health – related quality of life in rhinitis, *J Allergy Clin Immunol* 1997;99:742-9
3. Juniper E.F., et al.: Development and validation of Mini Rhinoconjunctivitis Quality of Life Questionnaire, *Clinical and Experimental Allergy*, 2000, 30, 132-140
4. Juniper E.F, Guyatt G.H.: Development and testing of a new measure of health status for clinical trials in rhinoconjunctivitis, *Clinical and Experimental Allergy*, 1991, 21, 77-83
5. Marshall PS, Colon EA: Effect of allergy season on mood and cognitive function, *Ann Allergy*, 1993,71:251-8
6. Ragab M., et. all.: Evaluationa of the medical and surgical treatment of chronic rhinosinusitis: a prospective, randomized, controlled trial. *Laryngoscope*, 2004, 114: 923-930.
7. Rapijko i wsp.: Jakość życia u chorych z alergicznym nieżytem nosa - doniesienie wstępne. *Ann. UMCS Sectio D Medicina*, 2004, 59(Suppl. XIV, 382): 1-5.
8. Rapijko P. et all.: Threshold pollen concentration necessary to evoke allergic symptoms. *Int. Rev. Allergol. Clin. Immunol.*, 2004, 10(3): 91-94.
9. Rhee JS. Et all.: Quality of life assessment in nasal airway obstruction. *Laryngoscope*, 2003,113,1118-1122.
10. Wang PC, et all.: Quality of life in Taiwanese adults with chronic rhinosinusitis, *Life Res.*, 2003, 12:443-8

STRESZCZENIE

Alergiczny nieżyt nosa jest to zespół objawów klinicznych wywołanych przez IgE zależną reakcję zapalną błony śluzowej nosa na alergen. Objawami nieżyty nosa są wyciek wodnistej wydzieliny z nosa, uczucie zatkania nosa, świąd oraz kichanie, ustępujące samoistnie lub pod wpływem leczenia. Pomimo, że alergiczny nieżyt nosa nie jest chorobą śmiertelną, ani nie ma zwykle ciężkiego przebiegu to jednak w znacznym stopniu wpływa na społeczne życie chorych, na wydajność pracy i nauki. Alergiczny nieżyt nosa znacząco wpływa też na obciążenie ekonomiczne. Analizując społeczne i ekonomiczne koszty alergicznego nieżyty nosa należy brać też pod uwagę koszty leczenia schorzeń będących częstym powikłaniem lub współistniejące z alergicznym nieżytem nosa – takie jak: astma oskrzelowa, zapalenie zatok, zapalenie uszu, zakażenia dolnych dróg oddechowych.

Celem pracy była ocena najważniejszych, z punktu widzenia pacjenta, problemów i dolegliwości związanych alergicznym nieżytem nosa.

Badaniem objęto 441 chorych alergicznym nieżytem nosa w tym 310 z okresowym i 132 chorych z przewlekłym. Badania przeprowadzono w okresie zaostrzenia objawów w trakcie wzmoczonej ekspozycji na uczulające poszczególnych chorych alergeny. W badaniu wykorzystano polskie tłumaczenie ankiety RQLQ autorstwa E. Juniper.

Zaobserwowano znaczący wpływ objawów alergicznego nieżyty nosa na pogorszenie jakości życia pacjentów. Ograniczenia spowodowane objawami choroby dotyczyły zarówno codziennych czynności i aktywności społecznej jak i zaburzeń snu czy też problemów emocjonalnych. Chorzy na ANN w mają upośledzoną sprawność fizyczną i umysłową. Jakość życia chorych korelowała z wynikami badań klinicznych.

SUMMARY

Quality of life examination in patients with allergic rhinitis. Allergic rhinitis is a set of clinical symptoms, caused by IgE-dependent nasal mucosa inflammatory response to allergen. The symptoms of rhinitis are: aqueous nasal discharge, feeling of nasal obstruction, pruritus and sneezing, that withdraw spontaneously or in response to treatment.

Allergic rhinitis is not fatal, and its course is usually mild, though, it influences markedly social life, work and learning performances of patients. Allergic rhinitis significantly affects economical burden as well. When analyzing social and economical expenses caused by allergic rhinitis, costs of treatment of concomitant diseases or complications are also worth consideration, including: asthma, sinusitis, otitis, lower airways infections.

The aim of the study was to assess the most important problems and ailments associated with allergic rhinitis in patient's point of view.

The study included 441 patients with allergic rhinitis, among them 310 with intermittent and 132 with persistent allergic rhinitis. The examinations were conducted in the period of increased exposure to allergens, to which particular patients were sensitive. The study employed Polish translation of RQLQ survey.

Allergic rhinitis was observed to significantly affect patients' quality of life. The restrictions due to the symptoms of the disease concerned everyday life activity, as well as social activity and sleep disorders or emotional distress. Patients with ANN have impaired physical and mental function. Patients' quality of life was consistent with clinical findings.